

Patron nagrody

SAMUEL BOGUMIŁ LINDE (1771-1847)

wybitny językoznawca, bibliograf i pedagog, autor słynnego 6-tomowego Słownika Języka Polskiego.

Urodził się 24 kwietnia 1771 r. w Toruniu w średnio zamożnej rodzinie mieszczańskiej. Jego ojciec - mistrz ślusarski Jan Jacobson Lindt, który osiedlił się w Toruniu ok. 1749 r., był z pochodzenia Szwedem, zaś matka Barbara Anna była córką niemieckiego kamieniarza J.A. Langenbana, który przybył do Torunia z niemieckiego Coburga ok. 1730 r.

Samuel Bogumił wychowywał się w atmosferze przenikania i konfrontacji wyznań, języków i kultur. Naukę rozpoczął w Szkole Nowomiejskiej, a od 1783 r. w toruńskim Gimnazjum Akademickim, którego tradycja oświeceniowa w zasadniczy sposób wpłynęła na rozwój jego zainteresowań językoznawczych, także w zakresie języka polskiego. W swoich wypowiedziach autobiograficznych wielokrotnie wyrażał wdzięczność wobec tej szkoły i z sentymentem wypowiadał się o jej profesorach.

Po wczesnej śmierci ojca tylko dzięki pomocy brata Jana Wilhelma - kaznodziei polskiego i niemieckiego w Gdańsku, młody Linde uzyskał stypendium i rozpoczął studia w Lipsku (1789). Oficjalnym kierunkiem studiów była teologia, ale zainteresowania Lindego koncentrowały się wokół nauk filologicznych. Już w 1791 r., przy poparciu swoich profesorów, filologów A.W. Ernestiego oraz J.A. Dathe, objął wakujące stanowisko lektora języka polskiego na Uniwersytecie Lipskim. W staraniach o tę posadę zadeklarował polski jako język macierzysty i załączył pochwalne zaświadczenie pastora Jana Jezewiusza, ówczesnego nauczyciela języka polskiego z Torunia.

Kiedy po przegranej wojnie polsko-rosyjskiej w 1792 r. Lipsk i Drezno stały się ośrodkami emigracji twórców i obrońców Konstytucji 3 Maja, Linde został współpracownikiem polskich polityków. Przetłumaczył na niemiecki „Powrót pośła” J.U. Niemcewicza, a także przygotował niemiecką wersję dzieła „O ustanowieniu i upadku Konstytucji 3 Maja”, opracowanego przez przywódców emigracyjnych dla propagowania walki o niepodległość. Włączył się aktywnie w przygotowania do insurekcji kościuszkowskiej u boku Hugona Kołłątaja. Po upadku insurekcji, mimo odejścia od aktywności politycznej, Linde wciąż obracał się w kręgach polskiej elity umysłowej (I. Potocki, A.K. Czartoryski, T. Czacki).

W latach 1795-1803, dzięki mecenatowi J.M. Ossolińskiego zajął się intensywną pracą językoznawczą i bibliotekarską. Gromadził i opracowywał zbiory późniejszego Ossolineum, jednej z najlepszych polskich bibliotek XIX w. Pod okiem Ossolińskiego, uczonego arystokraty i erudyty, zaczął

przygotowania do opracowania słownika zapoznając się dogłębnie z dziejami polskiego piśmiennictwa i językoznawstwa.

W 1804 r. powierzono Lindemu stanowisko rektora tworzonego Liceum Warszawskiego, najważniejszej szkoły w stolicy pozbawionej uniwersytetu pod rządami Prusaków. Tak zaczął się najdłuższy, ponad czterdziestoletni okres życia Lindego (1804-47), wypełniony intensywną działalnością pedagogiczną na stanowisku rektora Liceum, aktywnością publiczną oraz kontynuacją prac nad słownikiem. W okresie Królestwa Kongresowego Linde zorganizował i kierował Biblioteką Publiczną, pełniącą rolę Biblioteki Narodowej. Był członkiem, a następnie dyrektorem Izby Edukacyjnej kierującej sprawami oświaty Księstwa Warszawskiego i wówczas żywo interesował się losami gimnazjum toruńskiego. Działal w władzach oświatowych Królestwa Polskiego i kierował oświatą w dobie powstania listopadowego. W 1835 odszedł ze służby publicznej poświęcając się pracy naukowej.

W życiu osobistym Lindego panowała atmosfera surowej, luterańskiej religijności. W 1804 roku ożenił się z Ludwiką Bürger, a po jej śmierci z Luizą Nusbaum. Obie żony wywodziły się z warszawskiej gminy luterańskiej, w której Linde odgrywał znaczną rolę. Córka Lindego Ludwika Górecka (1815-1900) była działaczką społeczną i filantropijną, fundatorką nagrody Akademii Umiejętności w Krakowie za najlepsze prace z dziedziny językoznawstwa.

Na obfity i różnorodny dorobek naukowy S.B. Lindego składają się prace bibliograficzne i słownikowe, rozprawy z językoznawstwa i piśmiennictwa, przekłady i prace edytorskie. Był autorem wielotomowej bibliografii Bibliotheca Polonica. Do historii przeszedł przede wszystkim jako twórca monumentalnego Słownika Języka Polskiego, opublikowanego w latach 1807-14 w 6 tomach, a po raz drugi w latach 1854-60, już po śmierci Lindego, jako wydanie „poprawione i pomnożone”. Było to dzieło epokowe, największy objętościowo słownik języka polskiego, liczący w 6 tomach ponad 4600 stron dużego formatu, zawierający 60 tys. haseł opatrzonych 200 tys. cytatów. W ówczesnej Europie dzieło to nie miało sobie równych pod względem bogactwa materiału leksykograficznego i służyło za wzór dla innych słowników języków słowiańskich.

Dokonania Lindego były znane w całej Europie. Za pracowitość i wytrwałość przyjęły go w poczet członków liczne towarzystwa naukowe m.in. w Warszawie, Pradze, Petersburgu, Getyndze, Berlinie, Królewcu, Paryżu i Kopenhadze. Był członkiem honorowym uniwersytetów wileńskiego i krakowskiego, wykładał na Uniwersytecie Warszawskim. W 1844 roku otrzymał dyplom honorowego obywatelstwa miasta Torunia.

Zmarł 8 sierpnia 1847 r. w Warszawie i jest pochowany na tamtejszym cmentarzu ewangelicko-augsburskim.